

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-76>

УДК 336.143:336.22

УКРАЇНА-ЄС: ПОДАТКОВІ ТРЕНДИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

UKRAINE-EU: TAX TRENDS IN CRISIS CONDITIONS

Грін Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3815-2791>

Кміть Віра Мирославівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6845-8139>

Приймак Ірина Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7846-4353>

Grin Olha, Kmit Vira, Pryimak Iryna

Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена актуальним питанням формування і реалізації податкової політики країнами ЄС та Україною в кризових умовах поширення пандемії Ковід19, у постковідний період та в умовах війни, використання інструментів податкового регулювання. Особливу увагу було приділено вивченню досвіду трьох країн – членів ЄС та Великої Сімки: Німеччини, Франції, Італії, які історично довели ефективність свого державного управління. Детально проаналізовано податкові рішення урядів цих країн упродовж 2020–2024 рр., визначено їхню мету. У статті також оцінено структуру податкових надходжень в Україні та країнах ЄС, якій характерна рівність впливу прямого, непрямого оподаткування і платежів на соціальне забезпечення, а Україні – диспропорція навантаження таких складових. Окреслено тренди податкової політики країн ЄС на найближчі п'ять років, які повинна врахувати Україна при побудові стратегічної політики повоєнного відновлення і повноцінного членства у ЄС.

Ключові слова: податкові тренди, інструменти податкового регулювання, податкові зміни, податкові надходження, ВВП, відтермінування податкових платежів, кризові умови через пандемію Ковід19.

The article is devoted to topical issues of formation and implementation of tax policy in crisis conditions by the EU countries and Ukraine. There are considered the tools of tax regulation used by the EU countries during the crisis economic conditions due to the Covid19 pandemic, as well as in the post-Covid period. Special attention was focused on the experience of three EU member countries: Germany, France and Italy, which are part of the Big Seven and are recognized economically developed states of the world with effective public administration. The tax decisions of the governments of these countries during 2020–2024 were analyzed in detail, the purpose of the introduced changes was determined, which is largely related to the socio-economic support of their citizens and households. From a tax point of view, it can be characterized either by a narrowing of the tax base or by a neutral effect on the tax burden. In the first year of the Covid19 pandemic spread, the tax policy of the EU countries was aimed at reducing the administrative pressure on taxpayers by distancing tax relations with the controlling authorities, postponing the payment of tax payments and reporting, providing tax holidays, compensations and tax discounts to citizens. It was found that starting from 2022, against the backdrop of rising inflation, all countries focused on the gradual normalization of public finances, the return of the budget deficit to an acceptable 3% of GDP, the creation of incentives for the investment activity of economic entities and others. The article also evaluates the structure of tax revenues in Ukraine and EU countries, including France, Germany and Italy, which indicates the equality of direct, indirect taxation and payments for social security, while in Ukraine there is a disproportion of their burden. It was determined that the place of tax revenues in the GDP of Ukraine is insignificant in recent years, compared to the economies of European countries. The tax policy trends of the EU countries for the next five years are described, which Ukraine should take into account when building a strategic policy for post-war recovery and full membership in the EU.

Key words: tax trends, tax regulation tools, tax changes, tax revenues, GDP, to postpone the tax payments, crisis conditions due to the Covid19 pandemic.

Постановка проблеми. В 2014 р. в рамках угоди про Асоціацію з Європейським Союзом (ЄС), Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері управління фінансами, бюджетної політики, внутрішнього контролю, зовнішнього аудиту, а також оподаткування. Ключовими серед останніх були [1]: зближення структури податкового законодавства задля підвищення ефективності управління податковою сферою, вдосконалення відносин між економічними агентами на основі принципів прозорості, обміну інформацією, добросовісної податкової конкуренції; вдосконалення і розвиток системи адміністрування податків в напрямі підвищення рівня податкових надходжень та податкового контролю, в тому числі вдосконалення процедури повернення податку на додану вартість, уникнення накопичення податкової заборгованості; посилення співробітництва з ЄС, а також роботи по боротьбі з податковим шахрайством, контрабандою під акцизних товарів, зближення ставок акцизів на тютюнові вироби тощо. Реалізація зазначених заходів очікувалось призведе до скорочення масштабів тіньової економіки, поліпшення процедур та механізмів адміністрування податків, що дозволить знизити податковий тиск на компанії, створить економічні умови для скорочення виробництва та споживання тютюнових виробів, а також до збільшення дохідної частини державного бюджету.

Варто зазначити, що з того часу Україна виконала чимало взятих на себе зобов'язань, зокрема з 2018 року почали діяти зміни до Податкового кодексу України щодо поступового підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби протягом семи років до 2025 року. Так, мінімальне акцизне навантаження у ЄС складає не менше 90 євро за 1000 штук сигарет та не менше 60% [1] від середньозваженої роздрібної ціни сигарет. Відповідно, з 2025 року було заплановано встановлення специфічного акцизу в Україні на рівні 2257,4 грн за 1000 сигарет, а мінімальний загальний акцизний податок – 3019,85 грн за 1000 сигарет [2] (це близько 93,2 євро за курсом НБУ у довоєнний період). Втім, станом на 2024 рік Кабінет міністрів України повідомив, що через різку девальвацію гривні, спричиненої війною російської федерації проти України, план підвищення акцизу до 2025 року не буде реалізовано, а ставки потребуватимуть подальшого підвищення.

Крім цього, за рахунок приєднання з 1 січня 2017 року до Програми розширеного співробітництва у рамках Організації економічного

співробітництва та розвитку (ОЕСР) Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати мінімальний стандарт Плану дій BEPS (англ. Base Erosion and Profit Shifting), спрямованого на боротьбу з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку з-під оподаткування, який містить загалом 15 кроків [3]. З 2018 року в Україні прийнято низку законодавчих змін, пов'язаних з імплементацією п'яти ключових заходів Плану дій BEPS, які передбачають розкриття резидентами України своєї участі в контрольованих іноземних компаніях, оподаткування їхнього прибутку, удосконалення регулювання трансфертного ціноутворення, інституту постійного представництва, долучення до міжнародного автоматичного обміну податковою інформацією, але процес ще триває. Зважаючи на безпрецедентні виклики, з якими зіштовхнулася Україна у 2022 році через початок російською руйнівної повномасштабної війни проти України та соціально-економічні наслідки пандемії Ковід-19, повне впровадження кроків BEPS, очевидно, затягнеться в часі.

У 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, чим суттєво підвищила рівень своєї відповідальності та контролю з боку ЄС за процесами і досягненнями в політичній, економічній, соціальній і гуманітарній сферах України. Очікується це стане важливим поштовхом до реформ, які будуть підкріплені фінансуванням з боку ЄС у формі грантів, інвестицій і технічної допомоги, що особливо важливо в умовах післявоєнної відбудови економіки України. Ключовим напрямом змін, яких очікують від країн-кандидатів і на впровадження яких надається масивна технічна і фінансова допомога, є повне прийняття спільного законодавства ЄС на момент вступу до нього. Тому все з більшою силою постає необхідність дослідити характер податкових трендів та орієнтирів країн ЄС протягом останніх кризових років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних аспектів становлення та класифікації інструментів податкового регулювання, а також проблематики їхнього використання у вітчизняній економіці в цілому та її окремих сферах присвячено праці Ю. Б. Іванова [4], А. С. Іванченко, В. С. Загорського, В. В. Карпова, Л. В. Касьянкової, М. О. Кизима, А. Я. Кизима, А. І. Крисоватого, І. А. Майбутова, А. О. Нікітішина [5], М. М. Рудя [6], Л. Л. Тарангул, М. В. Штань та інших.

Втім, вітчизняними вченими-економістами не проведено комплексної порівняльної

оцінки інструментів податкового впливу та/або підтримки економічних суб'єктів і домогосподарств в Україні та європейських країнах у кризових умовах, які супроводжують їхню діяльність протягом останніх років через пандемію Ковід19 і війну росії проти України.

Постановка завдання. Метою написання статті є оцінка податкових змін і трендів у країнах ЄС в кризових умовах господарювання, спричинених пандемією Ковід19, постковідним зростанням інфляції, ростом цін на енергетичні ресурси через військові конфлікти у світі, в тому числі війну росії проти України, їхнього впливу на податкові надходження, діяльність суб'єктів підприємства, домогосподарств задля надання рекомендацій щодо вдосконалення податкової політики післявоєнного відновлення економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через пандемію Ковід19 і запровадження безпрецедентних карантинних обмежень усі країни світу зазнали різного роду втрат за останній час. Мова йде як про значні економічні втрати на загальнодержавному рівні, так й індивідуальні втрати громадян. Серед інструментів стимулювання розвитку національних економік, забезпечення добробуту населення та підтримки економічних суб'єктів вагоме місце посіло оподаткування і зміна його важелів.

Особливу увагу хочемо звернути на досвід країн, які як впродовж історії свого існування, так і в умовах сучасного світу демонструють успішне державне управління ринковою економікою, а також національною податковою системою. Це держави, які, окрім членства у ЄС, входять до групи Великої Сімки і є визнаними світовою спільнотою високорозвиненими країнами, а саме: Німеччина, Франція, Італія.

У податковому світі під час найбільш жорстких карантинних обмежень 2020-2021 рр. домінували такі інструменти податкового регулювання: відтермінування сплати податкових платежів і подання звітності, податкові канікули для окремих категорій платників податків, дистанціювання і цифровізація податкового адміністрування та контролю, розширення переліку витрат, які дають право на податкову знижку громадянам, запровадження мораторіїв на проведення перевірок і застосування штрафів, пені та інші заходи, спрямовані на зменшення податкового та адміністративного навантаження на бізнес і домогосподарства.

У постковідних умовах податкові зміни стосувалися окремих правил оподаткування

та вимог до податкової звітності, прийнятих урядами з метою уже збільшення податкових надходжень. Близько половини податкових експертів країн світу [7] прогнозують, що податкові зміни будуть й надалі вноситись до податкового законодавства, ускладнюючи його, що в цілому не притаманно європейським податковим системам, на відміну від України, в якій принцип стабільності часто порушувався.

Так, у Німеччині 2020 року коаліційний уряд канцлера Німеччини Ангели Меркель представив пакет податкових стимулів з 57 пунктів на 130 мільярдів євро (145 мільярдів доларів) на суму 4 % ВВП Німеччини на 2 роки, який включав тимчасове зниження ставок ПДВ у Німеччині з 19% до 16%, адресні виплати сім'ям, 25 млрд євро на підтримку малого і середнього бізнесу, допомога туристичному і ресторанному бізнесу [8], тобто галузям які найбільше постраждали від обмежень через пандемію Ковід 19 та інші рішення, які допомогли перезавантажити економіку країни. Окрім прямих трансфертів компаніям і працівникам, що розпочалися під час «локдауну», фіскальна відповідь Німеччини на пандемію становила колосальних 13,3 % ВВП.

На федеральному рівні план окреслював державну інвестиційну ініціативу, щоб допомогти Німеччині перейти до більш екологічної економіки, поліпшити свою інфраструктуру охорони здоров'я, освіти та, навіть, стимулювати дослідження у сферах штучного інтелекту і квантових обчислень.

У Німеччині відбулися деякі важливі зміни з податку на прибуток, соціального забезпечення, імміграції та трудового законодавства у 2022–2023 роках, які впливають на осіб, які виїжджають з Німеччини, а також приїжджають до Німеччини [9].

Податкові зміни 2022 р. відображали перехідну податкову політику німецького уряду постковідного періоду, спрямовану на суб'єктів економічних відносин, метою якої переважно було звуження бази оподаткування, рідше зниженням ефективних податкових ставок з ключових податків (див. табл. 1).

Описані в таблиці податкові кроки Німеччини зорієнтовані на зменшення негативного впливу інфляції на її громадян, яка є найвищою за останні десятиліття. Міністерство фінансів Німеччини планує підвищувати поріг індивідуального прибуткового податку і збільшити виплати на дітей, незважаючи на критику такої ініціативи, яку пояснюють більшою вигодою від неї громадянами з високим

доходом. Так, розмір неоподаткованого доходу збільшено до 11 604 євро у 2024 році з 10 347 євро, які діяли у 2022 році. Тим часом найвища ставка податку діятиме з доходу в 66 761 євро в 2024 році порівняно з 58 597 євро 2022 року [9].

Франція, як і більшість країн ЄС, у відповідь на Ковід-19 запропонувала компаніям відтермінування сплати всіх прямих податків без застосування штрафних санкцій, але крім ПДВ, непрямих податків, утримань податку на доходи фізичних осіб, що стягується роботодавцями, внеску на соціальну солідарність [8]. Таке відтермінування було можливим також для компаній, які стикнулися з практичними труднощами з дотриманням термінів сплати, але не зазнали фінансових труднощів. Крім цього, "великі компанії" зобов'язались не розподіляти дивіденди в 2020 році і не реєстру-

вати свій бізнес в не кооперативній державі чи на території.

Податкова політика Франції, починаючи з 2022 року, зосереджена на поступовій нормалізації державних фінансів після значного впливу пандемії Ковід-19, а також поверненні бюджетного дефіциту до рівня нижче 3% в 2027 році. Окремі її напрями бачимо у таблиці 2.

Серед податкових трендів Франції останніх років варто виділити:

- підвищення акцизів на тютюн, що збільшує вартість тютюнових виробів;
- зниження для переважної більшості громадян Франції прибуткового податку. Починаючи з 2020 року, у прогресивній шкалі прибуткового податку знижено мінімальну ставку податку з 14% до 11%, під яку підпадають 12 млн домогосподарств (найбільша група платників податків);

Таблиця 1

Податкові зміни в Німеччині 2022–2024 рр.

Показник	Мета змін
<i>Персональний прибутковий податок</i>	
Збільшення неоподаткованої допомоги. Її подвоєння для подружніх пар, які вирішили подати спільну декларацію	База звужується
Суттєве зростання мінімальної заробітної плати, порівняно з доковідними роками, – до 12 євро за годину з кінця 2022 р., у 2024 р. – 12,41 євро, з 2025 р. – 12,82 євро	База звужується
Щорічно порогові значення для податкових ставок збільшуються у прогресивній шкалі оподаткування, у 2024 р. вони зросли на 6,3%	Ефективна ставка знижується
Відповідно до "Програми захисту клімату 2030", допомогу на приміський проїзд працівника до роботи збільшено	База звужується
Збільшення податкової пільги для батьків-одинаків, а з січня 2022 р. діє безстроково.	База звужується
Доплата солідарності: ліміт звільнення від її сплати збільшено. Необхідність здійснення доплат зачіпає 10 % платників	База звужується
<i>Податок на майно</i>	
Початок реформи податку на майно, переоцінка вартості землі та нерухомості. Новий податок на нерухомість з 2025 року	Новий підхід
<i>Внески на соціальне забезпечення</i>	
Збільшення розміру додаткового внеску щодо страхування довгострокового догляду на 0,1 п.п до 0,35% для найманих працівників і самозайнятих осіб без дітей	База звужується, ставка підвищується
<i>Податок на додану вартість</i>	
Знижену ставку 7 % податку з продажів харчових продуктів (а не напоїв) у ресторанному господарстві застосовували з липня 2020 р. до кінця 2023 р. З 2024 р. її повернули до звичного розміру 19%	Ставка знижувалася
<i>Корпоративний податок</i>	
Спеціальні правила оподаткування стартапів та суб'єктів малого підприємництва у разі участі в програмі працевлаштування	База звужується

Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Таблиця 2

Податкові зміни у Франції 2022–2024 рр.

Показник	Зміни
<i>Персональний прибутковий податок</i>	
Трансформація податкового кредиту з податку на особисті послуги	Вплив нейтральний
Податкові бази відповідно до прогресивної шкали оподаткування щороку коригуються на інфляцію для домогосподарств, у 2024 році вони зросли на 4,8%	Вплив нейтральний
<i>Податок на додану вартість</i>	
Зниження бази з ПДВ через вплив зниження акцизного податку з кінцевого споживання електроенергії	Вплив нейтральний
<i>Корпоративний податок</i>	
Дозволено вираховувати з оподаткованого доходу для цілей оподаткування амортизацію гудвілу, придбаного малими компаніями в період з 01.01.2022 року по 31.12.2025 року	База знижується
<i>Екологічні податки</i>	
Зниження акцизного податку на кінцеве споживання електроенергії щоб обмежити будь-яке збільшення регульованих тарифів на продаж електроенергії до 4%, на один рік з 01.02.2022 р.	Зниження ставки

Джерело: складено авторами на основі [8; 10]

– упродовж 2020–2023 рр. скасування місцевого "податку на проживання" (taxe d'habitation), який сплачувався за місцем проживання платника податків;

– підвищення податку на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з 12500 до 20000 євро. за автомобіль, що викидає більше 212 г вуглекислого газу на кілометр. Такими податками Франція виселяє зі свого авторинку всі неекологічні і старі авто;

– запровадження однією з перших податку на технологічні компанії, а 21 жовтня 2021 року приєднання до спільної заяви країн ЄС про участь у Глобальній угоді про цифровий податок, готовність якої можлива не раніше 2024 року. Суть угоди полягає у перерозподілі прав на оподаткування великих цифрових груп, таких як Apple і Google, між країнами, де знаходяться кінцеві клієнти. Це перший із двох кроків капітального перегляду правил транскордонного оподаткування, який в тому числі включає плани глобального мінімального корпоративного податку в розмірі 15% для великих транснаціональних компаній.

Італія для боротьби з постковідною кризою впроваджує фіскальні заходи для стимулювання інвестицій в автомобільну та туристичну галузі – два сектори, які найбільш постраждали від пандемії Ковід19. Уряд розпочав роботу над всеосяжною податковою

реформою, яка отримана неоднозначні відгуки всередині країни. Податкові зміни, які демонструють орієнтири податкової політики Італії подано у таблиці 3.

В останні роки важливими напрямками податкової політики Італії були:

– введення податку на цифрові послуги у розмірі 3% з їхньої вартості;

– розширення «Patent Box regime» – спеціального корпоративного податкового режиму з низьким оподаткуванням, котрий використовують для стимулювання наукових досліджень та розробок за рахунок оподаткування патентних доходів, замість інших комерційних податків;

– розширення і уточнення правил «анти-гібридного оподаткування», яке спрямоване запобігати невідповідностям, що виникають у результаті взаємодії італійських платників податків з платниками податків, які є резидентами або знаходяться в іноземній країні;

– збільшення розміру відрахування місцевого податку на нерухоме майно.

Україна у постковідних умовах запропонувала суб'єктам господарювання переважно той самий набір заходів податкового регулювання, що й країни ЄС. А от для фізичних осіб – громадян не було передбачено суттєвих компенсацій або соціально орієнтованих податкових преференцій як у країнах ЄС. Причиною цього, на нашу думку, є пропо-

Таблиця 3

Податкові зміни в Італії 2022–2024 рр.

Показник	Мета змін
<i>Персональний прибутковий податок</i>	
З 2022 р. зміни в прогресивній таблиці податків запровадили 4 податкових ставки замість 5 з іншими пороговими значеннями, а з 2024 р. – лише до трьох ставок (23%, 35%, 43%). Новий дизайн податкових пільг для працівників, пенсіонерів та деяких інших доходів. Реформа ПДФО орієнтована на громадян середнього доходу	Ставки знижується
Податкові кредити до 110% на реструктуризацію будівель, спрямованих на підвищення енергоефективності, конструкторської та сейсмічної стійкості	База зростає
<i>Внески на соціальне забезпечення</i>	
Тимчасове зменшення ставки внесків на соціальне страхування від 9,19% до 8,39% для працівників з доходом до 35 000 євро.	База зростає
<i>Корпоративний податок</i>	
Податковий кредит на вартість інвестицій, пов'язаних з новими, інноваційними та нематеріальними активами продовжено до 2025 р.	Вплив нейтральний
Податковий кредит на дослідження і розробки, екологічний перехід та вартість інноваційних технологічних інвестицій продовжено до 2031 р.	Вплив нейтральний
У 2024 р. надано пільгу при новому наймі працівників на постійній основі: вартість новоприйнятого персоналу збільшується на 20% при визначенні доходу від підприємницької діяльності.	База зростає
Скасування сплати регіонального податку на виробничу активність (IRAP), для самозайнятих осіб у сфері мистецтва, ручного виробництва.	База зростає
<i>Екологічні податки</i>	
Введення податку на пластик і цукор з 01.01.2023 р.	Новий податок

Джерело: складено авторами на основі [8]

рційність податкової системи України, яка не дозволяє їй якісно й повноцінно виконувати свою регуляторну та соціальну функції. Єдиними податковими преференціями для українців була можливість зарахування до податкової знижки витрат на лікування і вакцинацію від Ковід19 за підсумками 2021 і 2022 років.

У 2022 році з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, український уряд продемонстрував свою рішучість у податкових рішеннях різної ефективності та масштабу впливу, але які були теж орієнтовані на суб'єктів господарювання. Серед ключових пільг варто виділити:

- звільнення від сплати єдиного соціального внеску платників єдиного податку;
- встановлення добровільності сплати єдиного податку фізичними особами – підприємцями 1–2 груп та звільнення від подання декларації за період несплати податку;
- введення 2% податку від обороту для бізнесу (за правилами єдиного податку третьої групи), як альтернатива сплати ПДВ та податку на прибуток;

– формування податкового кредиту із ПДВ без зареєстрованих податкових накладних (за умови їх реєстрації протягом 6 місяців після завершення дії правового режиму воєнного стану);

– звільнення від плати за землю, екологічного податку та податку на нерухомість на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих територіях збройними формуваннями російської федерації;

– митні пільги з мита, акцизного податку і ПДВ на період дії режиму воєнного стану щодо ввезення окремих товарів та транспортних засобів, а також товарів, кінцевими отримувачами яких є правоохоронні органи, Міноборони, ЗСУ, добровольчі формування тощо;

– запровадження мораторію на проведення документальних перевірок.

Втім, з 1 серпня 2023 року в Україні скасовано більшість пільг воєнного часу.

Аналізуючи вплив податкових змін у країнах ЄС на податкові надходження, виділяють три їхні джерела: непрямі податки (податки на споживання), прямі податки (стягуються з

доходів і багатства юридичних і фізичних осіб, є тривалими), податки на соціальне забезпечення. Пандемія зменшила частку непрямих податків і збільшила частку соціальних страхових внесків у структурі платежів. Надходження від прямих податків проявили більш різноманітну поведінку у різних країнах ЄС, тоді як усі три категорії зазнали скорочення в номінальному вираженні. При цьому, кожна з груп податкових платежів забезпечує третину загальних надходжень в середньому по країнах ЄС-27 (див. рис. 1).

У відносному вираженні зростання внесків на соціальне страхування можна пояснити більш стійкими ринками праці завдяки підтримці державного втручання у формі схем відпусток або інших видів підтримки під час пандемії.

Варто зазначити, що податкові надходження в ЄС прийнято аналізувати у відсотках до валового внутрішнього продукту (ВВП). Ріст цього показника відбувся за результатами 2020 р. попри зниження номінальних податкових надходжень через Ковід-19, оскільки падіння ВВП було ще більшим. Для прикладу, з-поміж країн ЄС Франція завжди відзначалася одним з найвищих показників частки податків у ВВП. Так 2022 року він становив понад 46 %, тоді як в середньому по країнах ЄС-27 – 40,2% [8]. В Україні цей показник зменшилися з 26,7% у 2021 р. до 25,6% у 2022 і до 25,2% у 2023 р. (без врахування єдиного соціального внеску) [12], що пояснюємо різними темпами приросту податкових надходжень до бюджету і номінального ВВП.

Тенденції до зростання співвідношення податків до ВВП за останні роки простежувались у всіх країнах ОЕСР, і це відбувається за рахунок підвищення номінальних податкових надходжень, а не збільшення номінального ВВП, а також за рахунок зростання частки податків на споживання.

На сучасному етапі розвитку економік європейських країн, бачимо, що деякі податкові рішення залишаються актуальними для довгострокової дії, а окремі з них були тимчасовими адаптаційними заходами, які перебувають у процесі скасування. Це своєю чергою створило короткострокову складність для ведення бізнесу.

Загроза рецесії в Європі на тлі різкого зростання інфляції та ризиків енергопостачання змушує уряди збалансувати підтримку своїх економік із необхідністю відновлення державних фінансів після пандемії Ковід19.

Висновки. Серед податкових змін [7; 13], які визначатимуть податкову політику усіх країн-членів ЄС найближчих 5 років виокремимо:

1. Запровадження загальносвітової мінімальної податкової ставки з корпоративного податку у розмірі 15%, на яке погодилися вже 140 країн світу, а деякі з них вперше запровадили такий податок. Наприклад, у 2023 році в ОАЕ запровадили 9% податок на прибуток підприємств і поклали кінець тривалому періоду «безоподаткування». Інші країни очікуються або підвищать податкові ставки, або змінять правила оподаткування.

2. Поширення оподаткування на цифрову економіку, тобто розширення переліку послуг,

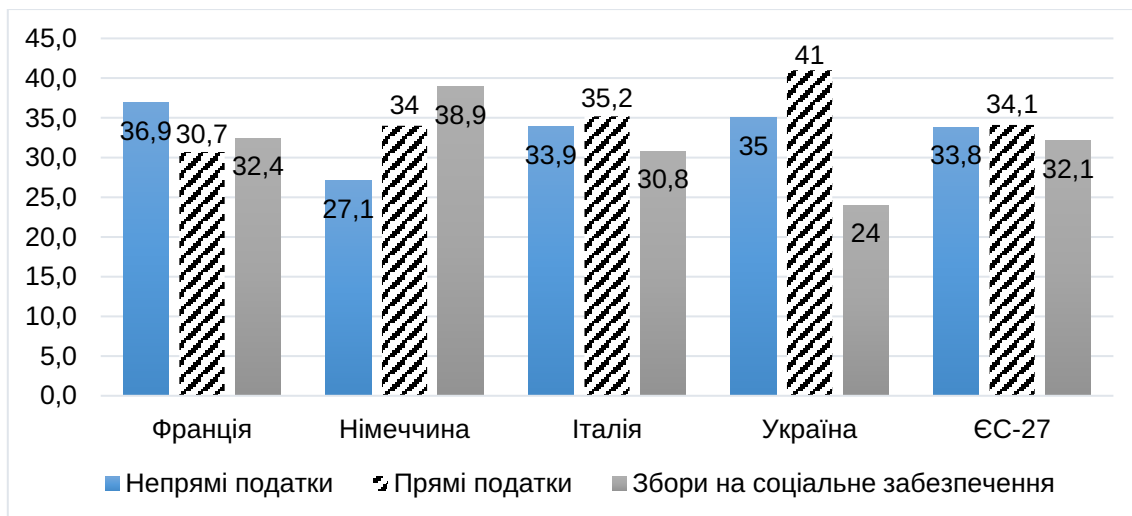

Рис. 1. Структура загальних податкових надходжень країн ЄС та України у 2022 р., %
Джерело: складено авторами на основі [11; 12]

які входять до сфери цифрового оподаткування. Наслідком цього є те, що компанії або повинні сплачувати цифровий податок, або реєструватися в країнах, де вони раніше не мали такого обов'язку, більше звітувати про свої транзакції. Компаніям, які працюють у цій галузі, необхідно розуміти правила оподаткування цифрового постійного представництва в різних країнах. Мексика, Україна, Чехія – країни, які зробили зміни в цій сфері нещодавно.

3. Більш широке впровадження плану BEPS. ОЕСР опублікувала проект правил зв'язку та джерел доходу, оновила рекомендації щодо трансфертного ціноутворення. Податкові департаменти мають стежити за змінами та постійно оцінювати їхні наслідки для платників податків.

4. Ускладнення вимог до податкової звітності. 45% податкових органів у всьому світі вимагають електронне виставлення рахунків, подання податкових декларацій і змінюють спосіб взаємодії з платниками податків. Кількість податкових адміністрацій, які вирішили вимагати детальну звітність про операції в режимі реального часу, зросла до 50%, і ця тенденція продовжує зростати.

5. У зв'язку з пандемією Ковід-19 система податкового контролю змінилася: податкові правопорушення стали більш керованими, особливо в тих юрисдикціях, де запроваджено цифровізацію, а податкові дані використовуються для оцінки ризиковості діяльності і планування податкових перевірок.

6. Покращення механізму співпраці – понад 80% податкових адміністрацій надають онлайн-інструкції, послуги та підтримку по телефону.

Окрім цього, окремими країнами (Нідерланди, Великобританія, Австрія, США) запроваджено спільні програми дотримання податкового законодавства, у яких компанії та податкові органи об'єднуються для вдосконалення системи податкового контролю та управління податковими ризиками. Це дає змогу витратити менше часу на податкові перевірки, пояснення податкової позиції та зменшує кількість податкових суперечок.

Як бачимо, забезпечення ефективності податкової політики потребує актуальних податкових знань, надійних засобів контролю, дійсних джерел даних і глибоких знань про податкові зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бетлій О. та ін. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління. Київ : "Альфа-ПІК", 2014. 140 с.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. План дій BEPS: ключові аспекти для України. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf
4. Іванов Ю. Б та ін. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 335 с.
5. Нікітішин А. О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4789>
6. Рудь М. М. Податкові інструменти в регулюванні розвитку економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 210–212.
7. Emine C. Tax trends: from rates to reporting - what to expect in 2022. URL: <https://www.tmf-group.com/en/news-insights/articles/2022/march/tax-trends-2022/>
8. Taxation Trends in the European Union, 2022 edition, Directorate-General for Taxation and Customs Union, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f85da28f-f5be-11ec-b976-01aa75ed71a1/language-en> (дата звернення: 01.06.2024)
9. Kraemer Ch. Germany plans tax changes to help households cope with inflation. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/germany-plans-tax-changes-help-households-cope-with-inflation-officials-2022-08-09/>
10. Taxes: what new rates on January 1, 2024? Directorate for Legal and Administrative Information in France. URL: <https://www.service-public.fr/entreprendre/actualites/A17116?lang=en>
11. Data on Taxation Trends – European Commission / An official website of the European Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en
12. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582
13. GBCI 2022: Emerging from Covid-19. TMF Group experts. URL: <https://www.tmf-group.com/en/news-insights/articles/global-business-complexity/gbci-2022-drivers-to-business-simplification/>

REFERENCES:

1. Betlii O. (2014) *Ekonomichna skladova Uhody pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: naslidky dlia biznesu, naselennia ta derzhavnogo upravlinnia* [The economic component of the Association Agreement between Ukraine and the EU: consequences for business, population and public administration]. Kyiv: "Alfa-PIK", 140 p. (in Ukrainian)
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024) *Podatkovi kodeks Ukrainy* [Tax code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed May 15, 2024)
3. Ministry of Finance of Ukraine (2020) *Plan dii BEPS: kliuchovi aspekty dlia Ukrainy* [BEPS action plan: key aspects for Ukraine]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf (accessed June 14, 2024)
4. Ivanov Y. B. and others (2009) *Rehuliatyvnyi potentsial podatkovoi systemy Ukrainy: monohrafiia* [Regulatory potential of the tax system of Ukraine: monograph]. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNEU, 335 p. (in Ukrainian)
5. Nikitishyn A. O. (2016) *Osnovni napriamy vdoskonalennia mekhanizmu podatkovoho rehuliuвання* [The main areas of improvement of the mechanism of tax regulation]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4789> (accessed June 14, 2024)
6. Rud M. M. (2017) *Podatkovi instrumenty v rehuliuванні rozvytku ekonomiky* [Tax instruments in the regulation of economic development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, vol.14, no.1, pp. 210–212. (in Ukrainian)
7. Emine C. (2022) *Tax trends: from rates to reporting – what to expect in 2022*. Available at: <https://www.tmf-group.com/en/news-insights/articles/2022/march/tax-trends-2022/> (accessed June 10, 2024)
8. Directorate-General for Taxation and Customs Union, European Commission, Publications Office of the European Union (2022) *Taxation Trends in the European Union*. Luxembourg. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f85da28f-f5be-11ec-b976-01aa75ed71a1/language-en> (accessed June 1, 2024)
9. Kraemer Ch. (2022) *Germany plans tax changes to help households cope with inflation*. Available at: <https://www.reuters.com/markets/europe/germany-plans-tax-changes-help-households-cope-with-inflation-officials-2022-08-09/>
10. Directorate for Legal and Administrative Information in France (2024) *Taxes: what new rates on January 1, 2024?* Available at: <https://www.service-public.fr/entreprendre/actualites/A17116?lang=en>
11. European Commission (2023) *Data on Taxation Trends*. Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en
12. Ministry of Finance of Ukraine (2024) *Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy pro vykonannia Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy za 2023 rik* [Information from the Ministry of Finance of Ukraine on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2023]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582
13. TFM Group experts (2022) *GBCI 2022: Emerging from Covid-19*. Available at: <https://www.tmf-group.com/en/news-insights/articles/global-business-complexity/gbci-2022-drivers-to-business-simplification/>